

WIADOMOŚCI LITERACKIE.

WARSZAWA.

Czerwiec 1866 r. — W auli szkoły głównej, Lektor Dr. Medycyny Julian Kotkowski wykładający w tejże szkole Fonologią i Morfologią języka starosłowiańskiego, miewa odczyty o geografii i historii odkryć geograficznych. Tych liczb jest oznaczona na XX godzin. Pierwszych dni czerwca, professor ekonomii politycznej Korzybski Zdzisław, miał dwa nauczające odczyty o Statystyce.

— Dr. Dobrzycki w sali resursy obywatelskiej, ukończył swoje prelekcyje, których szczegółowy program podaliśmy już w jednym z poprzednich zeszytów naszego pisma.

— Dnia 11 czerwca r. b. odbyła się w auli szkoły głównej uroczystość akademicka, aktu doktoryzacji Stanisława Witkowskiego lekarza asystenta kliniki chirurgicznej, który kursa naukowego chlubnie ukończył w b. Akademii Medyko-Chirurgicznej w Warszawie. Dla otrzymania godności doktora napisał i bronił rozprawy: „Przegląd krytyczny teorii o gorączce połogowej”, poczem Rada szkoły głównej przez dziekana wydziału lekarskiego Dra. Le-Brun, uznała i ogłosiła p. Witkowskiego doktorem medycyny. Rozprawa pomieniona już wyszła z pod prasy drukarskiej, p. n. „Przegląd krytyczny teorii o gorączce połogowej.” Warszawa, cziolkami Jana Cotty, w 8ce. str. 100.

— Professor Literatury tureckiej, a od r. 1852 zarazem dziekan fakultetu języków wschodnich w Uniwersytecie Petersburskim *Muchliński*, otrzymawszy w roku obecnym z powodu wystęgi lat zupełne uwolnienie od służby, obranym zastał przy uwolnieniu przez tenże Uniwersytet *Członkiem Honorowym*. Professor *Muchliński* (ur. w powiecie Nowogrodzkim gub. Grodzieńskiej w roku 1808), w ciągu naukowego swego zawodu, oprócz pism własnych w języku ruskim i wschodnich (z których główniejsze są: *Badania o Tatarach litewskich* 1856 i *Chrestomatja Osmańska* w 2-ch częściach 1857 r.) ogłosił też między innemi w języku polskim: *Zarys krainy tanejskiej w Egipcie*. Petersb. 1856. *Sprawozdanie o Tatarach litewskich* złożone sułtanowi Sulejmanowi w wieku XVI, przekład z tureckiego, wyd. (wraz z textem) w Wilnie 1858 oraz *Zródłosłownik „wyrazów które przeszły wprost czy pośrednio do języka polskiego z języków wschodnich” z dodaniem „zbioru wyrazów weszłych do języka tureckiego z mowy polskiej lub z narzeczy prowincyi”* Peters. 1858. Słownik ten obejmujący nietylko wyrazy które weszły przygodnio do mowy polskiej z krajów wschodnich, ale też wszystkich prawie głównych wyrazów polskich pierwiastki

z mowy sanskryckiej (tęj mowy rodzicielki wszystkich prawie języków europejskich) z oznaczeniem ich brzmienia; jest nader ważnym przyczynkiem do źródłowych pomocy wśród sfery badań naszych lingwistycznych.

— Do niektórych pism naszych codziennych, redakcja *Gazety Przemysłowej* (wychodzącej w Krakowie), *Illustrowanego organu przemysłu, rzemiosłnictwa, gospodarstwa i handlu krajowego*, wydawanego przez Walerego Kołodziejskiego, dołączyła numer na okaz. Tak treść pisma zajmująca naszych ziemian jak wydanie staranne i tanie, powinnyby zjednać licznych abonentów.

— Pani Seweryna z Ż. D., której przekłady: *Pieśni o Rolandzie*, i poematu *Cyd* podaliśmy w naszym piśmie, wezwana została do grona Towarzystwa Etnograficznego w Paryżu.

— Nakładem Redakcyi *Gazety Rolniczej*, wydana została: „Rachunkowość Smilańska” Juliana Przygodzkiego. Jest to wykład buchalteryi gospodarskiej opisany tak, jak się w praktyce odbywa w dobrach Smiła gubernii kijowskiej.

— *Przegląd powszechny: pismo naukowe, literackie i artystyczne*. Taki ma właściwy tytuł nowe pismo peryodyczne, wychodzące w Dreźnie nakładem księgarni L. Wolffa 1866 r. Zeszyt pierwszy mieści następujące artykuły: *Niewiasta Polska z odczytów J. I. Kraszewskiego*. *Powszechne naukowe sto narzyszenie* przez Wiktora Heltmana. *Azja i Europa* przez autora *Soplicy* (zmarłego niedawno Henryka Rzewuskiego). *Poezya, z Oratorium wiecznego* Bogdana Zaleskiego. *Jaskółki*. *Merima czyli powstanie w Bośni*, tragedia w pięciu aktach z serbskiego Macieja Bana, przerobiona przez Romana Zmorskiego. *Wychowanie elementarne w Królestwie Saskiem*. Korrespondencya z Brukselli o poezjach Wiktora Hugo: *Les chansons des rues et des bois*. O nowym dziele Edgara Quinet. O nowym przekładzie niemieckim poezyi epicznych Szandora Petöfi przez Kersbeny. Rozmaitości. Nowe Chiny. Wiadomości bibliograficzne o stu przeszło dziełach francuzkich.

— J. I. Kraszewski wydał nową pracę p. n. *Rzym za Nerona*. Jest to przekład, który wykonał podług znalezionej, starego rękopismu w Genui. Dzieło to ma być drukowane w Lipsku.

— Konstanty hr. Tyszkiewicz znany badacz starożytności, członek wielu towarzystw naukowych, przygotował do druku dzieło wysokiej wartości p. n. *O Kurhanach na Litwie i Rusi zachodniej*. Podamy tu treść tęj ważnej i uczonej rozprawy, według rozdziałów rękopismu autora.

Znaczenie archeologii. Archeologia na zachodzie Europy, i na wschodzie. Najdawniejsze pomniki na Litwie i Rusi zachodniej, podział Kurhanów. Zkąd nazwę swą otrzymał *Kurhan*? Kształty kurhanów u Słowian. Podział kurhanów wedle ich charakteru. Kurhany w *Kerezu*; kiedy i przez kogo poczynione zostały archeologiczne poszukiwania w różnych częściach Rosyi? Syste-

mata rozkopywania kurhanów. Sposób sypania kurhanów w starożytności. Palenie ciał u starożytnych. Wnętrze mogił w starożytności. Podział Kurhanów wedle Keppena. Jaki sposób rozkopywania mogił pożyteczny jest dla nauki. Mogiły niewiast. Bursztyn, złoto i srebro, brązowe ozdoby szyi, krzyże w mogiłach przedchrześcijańskich: ozdoby piersi, łańcuszki, kolczyki, szpilki, brosze, bransolety. Środki ostrożności jakie zachować należy przy wykopywaniu bronzów. Strój dziewiczy. Kurhany w *Sieliszczu*. Łyzeczka brązowa. Wykopaliska Samogickie. Mogiły męzkie w Rosyi zachodniej. Mogiły męzkie w Samogityi, żeńskie pierścionki i pierścienie męzkie. Obutwie. Ceramika słowiańska. Bóstwa pogańskie na Litwie i na Rusi zachodniej. Łzawnice. Odpowiedź p. Łepkowskiemu na zarzuty co do łzawnic. Broń żelazna. Mogiły z kamienia w zachodniej Rosyi. Broń kamienna. Oznaczenie u nas czasu istnienia kamienną epoki przez Duńczyków i przez szwajcarskich archeologów. Młoty i siekiery kamienne. Podział broni kamienną. Ślady fabryk w których wyrabiana była w starożytności broń kamienna, odkryta we Francyi, Anglii oraz w Danii. Kliny kamienne. Obsadka i użycie broni kamienną. Lud przypisuje mytyczne znaczenie broni kamienną. Broń brązowa. Podział bronzów. Bronz w starożytności zastępował miejsce monety. Teorya Tomsena dla rozróżnienia wyrobów z brązu. Wagi i miary w starożytności. Przegląd poszukiwań za rok 1856. Wagi małe wydobyte z kurhanów. *Bezmiemy* w przedchrześcijańskim społeczeństwie. O kierunku i położeniu ciał pogrzebanych w kurhanach. Kranologiczna obserwacya. Groby niezwykle. Granica zbliżenia się cywilizacyi rzymskiej ze słowiańską i wzajemny wpływ obu tych cywilizacyj. Archeologia i zbiory archeologiczne w Saksonii. Archeologia we Francyi. Pokrewieństwo narodów w języku. Teorya professora *Bera* dla łatwiejszego wykrycia pokrewieństwa między narodami wedle wykopalisk. Wykopaliska w Czechach. Wacław Hanka i Pater Krolmus. Pomniki słowiańskie w Illiryi. Ischel i jego górnicza przemysłowość. Rzymskie groby w Alpach i Salcburgu. Płaczniaki, cmentarze chrześcijańskie i ich nazwa. Z tego spisu rzeczy, możemy wnosić o ważności całej pracy dla badań archeologicznych. Złożyłaby tom o 200 przeszło stronicach druku, i oczekuje na wydawcę.

— Po zgonie przedwczesnym założyciela i redaktora *Gonca leśnego i wiejskiego* ś. p. Alexandra Połujańskiego, objął redakcyę tegoż pisma Wilhelm Yerk, urzędnik Komissyi Rządowej Przychodów i Skarbu wydziału dóbr i lasów rządowych.

— W r. b. professor uniwersytetu berlińskiego i twórca filologii porównawczej Franciszek Bopp obchodzi pięćdziesięcioletni jubileusz zawodu naukowego. Urodzony w przeszłym wieku, w wyznaniu katolickim, odbywał studia, sanskryckie w Paryżu i w Londynie i od lat 40 jest professorem w pomienionym uniwersytecie. Liczni uczniowie i zwolennicy, pragnąc uczcić nie tylko zasługi męza, ale i uwiecznić pamiętkę młodej umiejętności posta-

nowili przez składki zebrać fundusz na stypendyum, które ma nosić nazwę jubilatą *Bopp-stiftung*. W tym celu zawiązał się najprzód komitet w Berlinie, złożony z profesorów Webera, Kuhna, Steinthala i t. d., następnie w Lipsku wsparty hojnością króla saskiego, w Moguncyi, mieście rodzinnym Boppa, w Frankfurcie nad Menem, Bonnii, i w wielu innych miastach Niemiec. W Paryżu zawiązali komitet najznakomitsi uczeni francuzcy: Bréal, Egger, Mohl, Régnier, Renan, Reinand i wydali gorącą odezwę. Oprócz tego istnieją komiteta w Belgii, Anglii, Rossyi, Holandyi, w Szwajcaryi, we Włoszech, nawet w Ameryce i w Indyach. Stosownie do wysokości zebranego funduszu, procenta obrócone będą, albo na udzielenie pomocy studyującym i uczonym, albo na premia za najlepsze rozprawy, albo téż na wydawnictwo dzieł i tekstów z dziedziny filologii porównawczej. Uroczystość na cześć jubilatą, miała się odbyć d. 16 maja r. b. to jest w rocznicę daty przedmowy do dzieła: „O systemie koniugacyi” (Frankfurt nad Menem 1816 r.) w którym Bopp udowodnił pokrewieństwo języków indo-europejskich i ugruntował umiejętność filologii porównawczej. Przeszedł ten dzień naznaczony i żadnej nie mamy wiadomości, czy obchód zamierzony doszedł do skutku.

— *Fotografia* oddaje już ważne usługi literaturze naszej. Widzieliśmy stare dokumenta najdokładniej za jej pomocą skopiowane. Pierwsza w téj rzeczy zasługa należy się u nas archeologowi i fotografście Karolowi Beyer. Fotograf krakowski Rzewuski, kopiuje podobnie najdawniejsze zabytki naszego piśmiennictwa.

— Eustachy hr. Tyszkiewicz jeden z pierwszych archeologów naszych, założyciel Muzeum starożytności w Wilnie i b. prezes komisyi archeologicznej wileńskiej, przez instytut archeologiczny Wielkiej Brytanii i Irlandyi został wybrany na członka honorowego. Instytut ten, zostaje pod opieką księcia Walii następcy tronu angielskiego. Hr. Tyszkiewicz otrzymał już dyplom na tę godność, do której jest przywiązane prawo noszenia togi i złotego łańcucha z herbem Anglii.

Poznań. Towarzystwo Przyjaciół Nauk pomimo niepokoju postępuje drogą wskazaną sobie. Dnia 28 maja r. b. na posiedzeniu wydziału nauk historyczno-moralnych, Emil Kierski odczytał rozprawę zajmującą i pracowicie obrobioną: *O czarach i gusłach w Wielkopolsce*. I. K. Zupański wydał powieść trzy-tomową Bolesławity p. n. *Żyd*. Nakładem księgarni Kamieńskiego wyjdą wkrótce: *Pamiętniki Filipa Kiezkowskiego*; przedmiot ciekawy jako przez starego żołnierza spisany, który od r. 1792 uczestniczył w ważniejszych wyprawach, zmarły w 1862 dożywszy 91 lat życia.

Kraków. Ruch niezwykły literacki jak błędny ogień obudził się w starym grodzie w początkach r. b. Jan Radwański ogłosił wydawnictwo *Pamiętnika Krakowskiego*, który po kilku numerach upadł. Zapowiedziana *Łada*, pismo poświęcone sztukom pięknym, poprzestała na prospekcie: również jak *Kalina*. *Krzyż* wycho-

dzący pod redakcją ks. Karczewskiego, tylko się poświęceniem wydawcy utrzymuje. *Gazeta Przemysłowa* od marca wychodząca, liczy około 500 prenumeratorów, co nie zapewnia jej trwałej przyszłości. *Przegląd Lekarski* zasila się głównie pracami członków Towarzystwa Naukowego, które bez rozgłosu na polu pracy sumiennej, a czysto naukowej ważne dla przyszłości przygotowują zasoby. Druk monografii Mogiły postępuje, opactwa Cystersów, w której się mieszczą rozprawy Adama Gorczyńskiego (część topograficzna); J. Szujskiego (dział historyczny); W. Łuszczkiewicza (studium artystyczne); H. Seredyńskiego: Pogląd na gospodarstwo i majątek Cystersów. Delegacja wybrała z Towarzystwa Naukowego Krakowskiego do ułożenia słownika terminologicznego polskiego dla sztuk pięknych, pod przewodnictwem Józefa Kremera, posuwa swe prace. Postanowiło też Towarzystwo wydanie dyplomatury miasta Krakowa, oraz zamierza restaurację kaplicy Zygmuntońskiej w katedrze na Wawelu i grobowca Kazimierza Wielkiego. Odnowa słynnego ołtarza N. M. Panny dłuta Wita-Stwosza, już rozpoczęta. Władysław Łuszczkiewicz wydał dalszy ciąg: Zabytków dawnego budownictwa; piętnasta z porządku tablica przedstawia plany i przekroje stariej bóżnicy krakowskiej, w zniesionej w końcu XVI wieku przez Włocha Mateusza Guci. Wyszedł w osobnej odbitce z *Dziennika Towarzystwa gospodarczo-rolniczego* krakowskiego: *Przegląd* starych drzew, będących w lasach Galicyi Zachodniej, przez M. Böhma. W opisie tym autor uwzględnił drzewa, do których łączą się podania.

—Pomiędzy ciekawymi zabytkami znaleźliśmy jeden, mogący posłużyć do charakterystyki Szczęsnego Potockiego, twórcy słynnej Zofijowki, uczczonej poematem Stanisława Trembeckiego. Jest to patent jaki wydał dla swej żony Józefy z Mniszchów Potockiej, na feldmarszałka i komendanta fortec swoich. Oryginał znajdujący się w znakomitym zbiorze p. Stanisława Krzyżanowskiego, gorliwego badacza dziejów naszych, spisany jest na białym papierze, z własnoręcznym podpisem i pieczęcią herbową wyciśniętą na czerwonym laku. Dokument ten brzmi następująco:

„Stanisław na Krystynopolu, Tartakowie, Mohylowie, Brahyłowie, Tulczynie, Strussowie, Wargzu, Łaszczerowie, Umaniu i Złotym Potoku Potocki, Chorąży Wielki Koronny, Belzki, Sokalski, Rubieszowski i t. d. Starosta Rotmistrz chorągwi pancerniej wojsk koronnych.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tém wiedzieć będzie należało, osobliwie Ichmość Panom Komendantom, Pułkownikom, i jakiegokolwiek bądź niższej i wyższej rangi oficerów wojsk moich Umańskich, iż znając zdolność i wysokie zasługi JW. Jejmości Pani Józefy na Wielkich Konczycach z Wandalinów Mniszchów Potockiej, Chorążyny Wielkiej Koronnej, umyśliłem jej konferować feldmarszałkowstwo nad wojskiem moim podróznym Umańskim i rangę generalnego wszystkich fortec moich komendanta mieć chcę, tak niniejszym patentem wszystkich w szczególności obwieszczam

i aby wszystkie od wszystkich wojskowych przyzwoite tym rangom czynione były zawsze honory i powinności zaleca się. Ten zaś patent dla większej wagi, waloru i mocy, podpisem ręki własnej przy zwykłej przyciśnieniu pieczęci stwierdzam. Datum w Dukli die 13 Grudnia 1774. Stanisław na Złotym Potoku Potocki Ch. W. K. Beł. Ru. Sokal. Starosta (L. S.)

Ostatnia wojna domowa w Ameryce, oprócz wielkich klęsk które za sobą pociągnęła, stała się powodem do zniszczenia wielu szacownych księgozbiorów w Stanach południowych. W Wirginii zrabowano publiczną bibliotekę, w której były nietylko rzadkości bibliograficzne ale i unikaty. Wandalizm północnych doszedł do tego stopnia, że z przepysznych dzieł innych zbiorów, powyrywano mapy i ryciny. Temuż losowi uległa biblioteka publiczna w Georgii: część jej mała przeszła w ręce mieszkańców Stanów Północnych. Z bibliotek prywatnych na południu zniszczono pyszny księgozbiór i kosztowny znanego powieściopisarza W. Gilmore Simms'a w Charlestonie, i równie znakomity doktora Hodgsohn'a w Savannah, który głównie składał się z ksiąg rzadkich poświęconych badaniom języków, obyczajów i zwyczajów afrykańskich.

Lipsk. Wkrótce wyjdą w jednym zupełnym zbiorze wszystkie poezye Kornela Ujejskiego. W języku niemieckim, wyszła 3-ia edycja: *Katechizmu dziejów literatury niemieckiej* przez Mobius'a, nakładem księgarni J. J. Webera. Krytyka dzieło to uważa za wielce użyteczne, jako treściwą książkę dla kształcącej się młodzieży, a pragnącej poznać dokładnie literaturę niemiecką. Nakładem tejże księgarni wydane zostały *Illustrowane katechizmy*, obejmujące krótkie a dokładne wiadomości z całego obszaru wiedzy ludzkiej popularnie wyłożone.

— Bendemann znakomity malarz wykonał obraz historyczny: *Wzięcie żydów do niewoli babilońskiej*, który wszystkich znawców zwrócił uwagę. W tym niepospolitym utworze wyraził z artyzmem i prawdą tragiczną chwilę upadku potomków Izraela, uwydatniając nadewszystko w proroczej postaci Jeremiasza, opłakującego na gruzach Jerozolimy jej zburzenie: postać tę umieścił artysta na pierwszym planie, postać potężną, imponującą jednego z największych proroków starożytnego świata. Po lewej ręce jest grono wziętych do niewoli i okutych izraelitów, którzy w rozpacz i zwątpienie, widząc przed sobą starego Jeremiasza, i uważając go już nie jako proroka ale jako zdrajcę, wyrażają się nań ściśniętymi pięściami i obsypują przekleństwami. Sam tylko Jeremiasz niewzruszony jak skała granitowa, wsparty na księdze praw, z natchnieniem i rezygnacją, wznosi wzrok swój ku niebiosom, gdzie się nagle objawił Jehowa, otoczony niebiańskimi hufcami, wskazuje swemu wybranemu ludowi drogę, po której w przyszłości postępować mają, trzymając się ściśle Bożych przykazań. W środku obrazu umieścił malarz potężnego władcę Nabukadnazara, który po odniesionem nad ludem izraelskim zwycięztwie, obchodząc wspaniale świeży swój tryumf, góruje nad wszystkiem co go otacza. Po prawej stronie widać

jego wojowników, którzy obarczeni łupami, pędzą przed sobą niewolników. Za rydwanem tryumfatora, postępuje jako braniec oślepiiony król *Zediaka* z nieszczęśliwą rodziną; dalej orszak kapłanów żydowskich, niosących z sobą do niewoli babilońskiej arkę przymierza. W oddaleniu widać świeże jeszcze zgłiszcza i w gruzach sławną świątynię Jehowy. Bendemann po mistrzowsku wywiązał się z trudnego zadania. W harmonii z układem całego obrazu, traktowanie szerokie, koloryt wcale świetny. Obraz ten kupił P. E. Jacobson w Hadze, właściciel pięknej galerii tegoczesnych malarzy.

— W czwartej już edycji wyszła Autologia niemiecka p. n. *Deutschlands Balladen und Romanzendichter*. Tom pierwszy świeżo wydany obejmuje dawniejszych poetów z dążnością ludową; następne obejmą tegoczesnych. Układ i wybór odznacza się trafnością i smakiem.

† Dnia 22 kwietnia r. b. umarł w Berlinie Mateusz *Gusiew*, pomocnik Dyrektora astronomicznego Obserwatorium w Wilnie, członek tamecznej Kommissyi Archeologicznej.

† Dnia 7 maja r. b. zmarł Karol Łada w folwarku Jakimiszki powiecie maryampolskim gubernii augustowskiej, b. Naczelnik buchalteryi w Dyrekcyi Główniej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, a ostatecznie kontroler skarbowy powiatu maryampolskiego; pochowany na cmentarzu parafii *Pokojnie*. W latach 1845, 6 i 7, wydawał w Warszawie *Noworoczniki dla Ziemiaków* czyli zbiory najprzydatniejszych wiadomości i wyrachowań dotyczących Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, papierów publicznych krajowych, oraz przemysłu, handlu i rolnictwa. W r. 1858 ogłosił drukiem: „Wyrachowania podług, czyli zbiór wartości monet krajowych i zagranicznych, ułatwień w obliczeniu procentów na różne stopy i sposobów umorzenia długu, tudzież wag i miar krajowych i obcych z rachunkami dotyczącemi handlu zbożowego.

† Dnia 26 maja zakończył życie w Warszawie Alexander Połujański, od r. 1840 pisarz zdolny, czynny i użyteczny. Z ważniejszych dzieł wymienić możemy: Opisanie lasów Królestwa Polskiego i gubernij zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego, 1854 w 4-ch tomach: Wędrówki po gubernii augustowskiej. „*Leśnictwo polskie w IX częściach*” i *Wykład nauki gospodarowania w lasach*. Od r. b. zaczął redagować pismo tygodniowe p. n. *Goniec leśny i wiejski*.

